

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 Septembre 2026 - TBILISI GEORGIA

کار کودکان از منظر آسیب شناسی اجتماعی و راهکارهای حمایتی مددکاری اجتماعی

اعظم مألوف فاروجی، حسن فردوسی و ناهید زمانی

چکیده

کار کودکان یکی از مهم ترین مسائل اجتماعی در جوامع معاصر است که با فقر، نابرابری اجتماعی، بیکاری والدین، مهاجرت، ترک تحصیل، اعتیاد و ضعف نظام حمایت اجتماعی ارتباط مستقیم دارد. کودکانی که وارد بازار کار می شوند، در بسیاری از موارد از حقوق اساسی خود مانند آموزش، سلامت، امنیت، بازی و رشد همه جانبه محروم می مانند. بر اساس برآورد مشترک سازمان بین المللی کار و یونیسف، در سال ۲۰۲۴ حدود ۱۳۸ میلیون کودک در جهان درگیر کار کودک بوده اند و حدود ۵۴ میلیون نفر از آنان در فعالیتهای خطرناک اشتغال داشته اند.

پدیده کار کودکان را نمی توان صرفاً به عنوان یک مسئله اقتصادی یا خانوادگی تحلیل کرد؛ بلکه این پدیده از منظر آسیب شناسی اجتماعی، نشانه ای از اختلال در ساختارهای حمایتی، اقتصادی و فرهنگی جامعه است. حضور کودک در محیطهای کاری، به ویژه خیابان و کارگاههای غیررسمی، او را در معرض خشونت، سوءاستفاده، بیماری، بزه دیدگی و آسیبهای روانی قرار می دهد. هدف مقاله حاضر، بررسی علل و پیامدهای کار کودکان و تبیین نقش مددکاری اجتماعی در پیشگیری، مداخله و حمایت از این کودکان است.

یافته های این مقاله نشان می دهد که مقابله مؤثر با کار کودکان نیازمند مجموعه ای از اقدامات هماهنگ شامل حمایت اقتصادی از خانواده، تضمین دسترسی کودک به آموزش، ارائه خدمات روان شناختی و مددکاری، شناسایی موارد سوءاستفاده، تقویت سازمانهای مردم نهاد و اجرای سیاستهای اجتماعی پایدار است. از این منظر، مددکاری اجتماعی باید از رویکردهای مقطعی و صرفاً خیابانی فراتر رفته و به سمت توانمندسازی کودک، خانواده و جامعه حرکت کند.

واژگان کلیدی: کار کودک، کودک خیابانی، آسیب شناسی اجتماعی، مددکاری اجتماعی، حمایت اجتماعی، فقر، ترک تحصیل.

ICPSE
2026

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

۱. مقدمه

دوران کودکی یکی از حساس ترین مراحل زندگی انسان است. در این دوره، پایه های شخصیت، سلامت روان، مهارت های اجتماعی، اعتماد به نفس و توانایی های شناختی فرد شکل می گیرد. کودکان برای رشد مطلوب به محیطی امن، حمایت عاطفی، آموزش مناسب، تغذیه کافی و فرصت بازی نیاز دارند. هرگاه این نیازها به دلیل فشارهای اقتصادی یا اجتماعی نادیده گرفته شود، فرایند رشد طبیعی کودک با اختلال مواجه خواهد شد. (برونفن برنر، ۱۳۹۷، ص. ۳۵)

کار کودک در بسیاری از جوامع، نتیجه مستقیم نابرابری و فقر است. خانواده هایی که درآمد کافی ندارند، گاه ناچار می شوند برای تأمین نیازهای اساسی خود از نیروی کار کودک استفاده کنند. در این شرایط، کودک به جای آنکه در مدرسه و محیط خانواده رشد کند، بخش زیادی از زمان خود را در خیابان، کارگاه، بازار، مزرعه یا محیط های خدماتی سپری می کند. (سازمان بین المللی کار، ۲۰۲۱، ص. ۱۸)

با وجود آنکه برخی فعالیت های سبک و محدود کودکان ممکن است در شرایط خاص، آسیب زا نباشد، اما بسیاری از اشکال کار کودک با محرومیت از تحصیل، ساعات کاری طولانی، دستمزد پایین، خشونت و بهره کشی همراه است. سازمان بین المللی کار، کار کودک را فعالیتی می داند که کودک را از دوران کودکی، فرصت تحصیل و رشد سالم محروم کرده و برای سلامت جسمی یا روانی او زیان بار باشد. (سازمان بین المللی کار، ۲۰۲۱، ص. ۹)

در ایران، کودکان کار در محیط های مختلفی مشاهده می شوند. برخی در خیابان به دست فروشی، گل فروشی، پاک کردن شیشه خودروها یا جمع آوری زباله مشغول اند و برخی دیگر در کارگاه های کوچک، کوره پزخانه ها، مزارع، ساختمان سازی و مشاغل خدماتی فعالیت می کنند. بخشی از این کودکان نیز به دلیل مهاجرت، فقر، بی سرپرستی یا بدسرپرستی، در معرض آسیب های بیشتری قرار دارند. (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱، ص. ۲۱)

مسئله کار کودکان از آن جهت اهمیت دارد که پیامدهای آن تنها به دوران کودکی محدود نمی شود. کودکی که از تحصیل باز می ماند و در محیط ناامن کار می کند، در آینده نیز با فرصت های شغلی محدود، درآمد پایین، احتمال بیشتر بزه کاری و مشکلات روانی مواجه خواهد شد. بنابراین، کار کودک می تواند چرخه ای از فقر و محرومیت را از یک نسل به نسل دیگر منتقل کند.

۲. بیان مسئله

کار کودکان پدیده ای چندبعدی است و عوامل مختلفی در شکل گیری و استمرار آن نقش دارند. فقر خانوادگی، بیکاری والدین، افزایش هزینه های زندگی، نبود بیمه اجتماعی، مهاجرت، مشکلات آموزشی و ضعف نظارت بر

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

محیط های کاری از جمله عوامل اصلی هستند. در کنار این عوامل، برخی نگرش های فرهنگی نیز ممکن است کار کودک را طبیعی یا حتی ضروری جلوه دهند. (بیسواس، ۱۴۰۱، ص. ۹۱)

در خانواده های فقیر، کودک گاهی به عنوان عضوی اقتصادی و تأمین کننده بخشی از درآمد خانوار تلقی می شود. این نگرش، به ویژه زمانی که والدین فاقد شغل ثابت باشند، می تواند فشار زیادی بر کودک وارد کند. کودک در چنین شرایطی معمولاً امکان انتخاب نوع کار یا میزان ساعات فعالیت خود را ندارد و ناچار است خواسته های خانواده یا کارفرما را بپذیرد. (احمدی، ۱۴۰۰، ص. ۶۴)

مشکل دیگر، غیررسمی بودن بخش بزرگی از بازار کار کودکان است. فعالیت هایی مانند زباله گردی، دست فروشی و کار در کارگاه های کوچک معمولاً خارج از نظارت کامل نهادهای قانونی انجام می شود. در نتیجه، کودکان شاغل در این بخش ها از حداقل حقوق کار، بیمه، دستمزد عادلانه و امنیت شغلی برخوردار نیستند. (سازمان بین المللی کار، ۲۰۲۱، ص. ۲۲)

کودکان کار همچنین در معرض انواع خشونت قرار دارند. خشونت جسمی از سوی کارفرما یا افراد خیابانی، خشونت روانی ناشی از تحقیر و تهدید، و سوءاستفاده جنسی از جمله خطراتی است که ممکن است این کودکان با آن مواجه شوند. فقدان حمایت خانوادگی و اجتماعی سبب می شود بسیاری از آنان نتوانند خشونت تجربه شده را گزارش کنند یا برای دریافت کمک به نهادهای مسئول مراجعه نمایند. (سامرز، ۱۴۰۰، ص. ۱۰۳)

از دیدگاه آسیب شناسی اجتماعی، گسترش کار کودکان را باید نشانه ای از ناکارآمدی بخشی از نظام اجتماعی دانست. هنگامی که خانواده قادر به تأمین نیازهای اعضای خود نیست، مدرسه توان جذب و نگهداری کودک را ندارد و نهادهای حمایتی نیز از هماهنگی لازم برخوردار نیستند، کودک به سمت خیابان و بازار کار سوق داده می شود.

۳. اهمیت و ضرورت پژوهش

اهمیت بررسی کار کودکان از آنجا ناشی می شود که این پدیده با حقوق بنیادین کودکان ارتباط دارد. حق آموزش، حق سلامت، حق امنیت و حق برخورداری از زندگی شایسته، از حقوقی هستند که در قوانین داخلی و اسناد بین المللی به رسمیت شناخته شده اند. با این حال، وجود کودکان کار نشان می دهد که میان حقوق قانونی و واقعیت اجتماعی فاصله قابل توجهی وجود دارد.

بررسی این موضوع برای مددکاری اجتماعی اهمیت ویژه ای دارد؛ زیرا مددکاران اجتماعی در خط مقدم مواجهه با کودکان آسیب پذیر قرار دارند. آنان در مراکز خدمات اجتماعی، مدارس، مراکز بهزیستی، سازمان های مردم نهاد و محیط های شهری با کودکان کار و خانواده های آنان ارتباط مستقیم برقرار می کنند. بنابراین، شناسایی نیازها و طراحی مداخلات مؤثر برای این گروه، بخشی از مسئولیت حرفه ای مددکاری اجتماعی است.

ICPSE
2026

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

18 Septembe 2026 - TBILISI GEORGIA

ضرورت دیگر این پژوهش، جلوگیری از برخوردهای سطحی و کوتاه مدت با پدیده کار کودک است. جمع آوری کودک از خیابان، بدون حمایت از خانواده و ایجاد جایگزین اقتصادی، معمولاً راه حل پایداری نیست. در موارد زیادی، کودک پس از مدت کوتاهی دوباره به خیابان بازمی گردد؛ زیرا عامل اصلی ورود او به کار، یعنی فقر و نبود حمایت، همچنان وجود دارد.

۴. اهداف پژوهش

۴-۱. هدف اصلی

هدف اصلی این پژوهش، بررسی کار کودکان از منظر آسیب شناسی اجتماعی و ارائه راهکارهای حمایتی مبتنی بر مددکاری اجتماعی است.

۴-۲. اهداف فرعی

اهداف فرعی پژوهش عبارت اند از:

۱. بررسی عوامل اقتصادی، خانوادگی و اجتماعی مؤثر بر گسترش کار کودکان؛
۲. تحلیل پیامدهای جسمی، روانی، آموزشی و اجتماعی کار کودک؛
۳. تبیین نقش مددکار اجتماعی در شناسایی و حمایت از کودکان کار؛
۴. بررسی ضرورت همکاری میان نهادهای دولتی و سازمان های مردم نهاد؛
۵. ارائه پیشنهاد های اجرایی برای کاهش کار کودکان و توانمند سازی خانواده ها.

۵. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی - تحلیلی است. اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعه کتاب ها، مقالات علمی، گزارش های سازمان بین المللی کار، اسناد یونسف، قوانین مرتبط با کودکان و منابع حوزه مددکاری اجتماعی گردآوری شده است. در تحلیل مسئله، از رویکرد اکولوژیک استفاده شده است؛ رویکردی که کودک را جدا از محیط خانواده، مدرسه، محله و جامعه بررسی نمی کند. (برونفن برنر، ۱۳۹۷، ص. ۴۲)

بر اساس رویکرد اکولوژیک، رفتار و وضعیت کودک حاصل تعامل چند سطح مختلف است. در سطح فردی، سن، جنسیت، سلامت و تجربه های روانی اهمیت دارد. در سطح خانواده، درآمد، روابط والدین، اعتیاد و شیوه

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین‌المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

تربیتی بررسی می‌شود. در سطح جامعه نیز عواملی مانند بازار کار، قوانین، فرهنگ عمومی و کیفیت خدمات اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرد. (زاسترو، ۱۳۹۹، ص. ۹۸)

۶. مبانی مفهومی

۱-۶. مفهوم کودک

کودک فردی است که هنوز به سن قانونی بزرگسالی نرسیده است. بر اساس کنوانسیون حقوق کودک، افراد زیر هجده سال کودک محسوب می‌شوند، مگر آنکه قانون داخلی کشور سن پایین‌تری را برای بلوغ قانونی تعیین کرده باشد. این تعریف، مسئولیت دولت‌ها و خانواده‌ها را برای حمایت از کودکان در برابر خشونت، بهره‌کشی و محرومیت افزایش می‌دهد. (صندوق کودکان سازمان ملل متحد، ۲۰۲۳، ص. ۱۲)

۲-۶. مفهوم کار کودک

کار کودک شامل فعالیت‌هایی است که کودک را از کودکی، آموزش و فرصت رشد محروم می‌کند یا سلامت جسمی و روانی او را به خطر می‌اندازد. بر این اساس، هر فعالیتی که کودک انجام می‌دهد الزاماً کار کودک محسوب نمی‌شود؛ برای مثال، کمک محدود و غیرزیان‌بار کودک در امور خانه ممکن است بخشی از فرایند تربیتی باشد، اما کار اجباری، طولانی‌مدت و خطرناک مصداق روشن کار کودک است. (سازمان بین‌المللی کار، ۲۰۲۱، ص. ۹)

۳-۶. کودک کار و کودک خیابانی

کودک کار به کودکی گفته می‌شود که برای کسب درآمد یا کمک به درآمد خانواده، فعالیت اقتصادی انجام می‌دهد. کودک خیابانی نیز کودکی است که بخش قابل توجهی از زمان خود را در خیابان سپری می‌کند و ممکن است در آنجا کار، زندگی یا هر دو را تجربه کند. همه کودکان کار، خیابانی نیستند و همه کودکان خیابانی نیز الزاماً به کار اقتصادی مشغول نیستند؛ باین حال، میان این دو گروه هم‌پوشانی زیادی وجود دارد. (مددکار، ۱۴۰۰، ص. ۴۵)

۴-۶. مفهوم آسیب‌شناسی اجتماعی

آسیب‌شناسی اجتماعی به مطالعه مسائل و نابسامانی‌هایی می‌پردازد که عملکرد طبیعی جامعه را مختل می‌کنند و موجب محرومیت، نابرابری یا کاهش کیفیت زندگی افراد می‌شوند. در این چارچوب، کار کودکان نه یک مشکل فردی، بلکه نتیجه اختلال در روابط اقتصادی، خانوادگی و نهادی جامعه در نظر گرفته می‌شود. (ستوده، ۱۳۹۸، ص. ۲۹)

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین‌المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

۵-۶. مفهوم مددکاری اجتماعی

مددکاری اجتماعی حرفه‌ای است که با هدف افزایش توانمندی افراد، گروه‌ها و جوامع، به حل مشکلات اجتماعی و بهبود شرایط زندگی کمک می‌کند. مددکار اجتماعی در برخورد با کودک کار باید ضمن حمایت از کودک، شرایط خانواده و محیط اجتماعی او را نیز بررسی کند. (انجمن بین‌المللی مددکاری اجتماعی، ۱۴۰۲، ص. ۱۸)

ادامه مقاله شامل عوامل مؤثر بر کار کودکان، پیامدهای آسیب‌شناختی، نقش مددکاری فردی و گروهی، راهکارهای حمایتی، نتیجه‌گیری و فهرست کامل منابع در بخش بعدی ارائه می‌شود.

۷. عوامل مؤثر بر گسترش کار کودکان

۱-۷. عوامل اقتصادی

فقر اقتصادی مهم‌ترین عامل ورود کودکان به بازار کار است. هنگامی که درآمد خانواده برای تأمین نیازهای اولیه مانند مسکن، خوراک، پوشاک، درمان و آموزش کافی نباشد، کودک به‌عنوان منبع درآمد وارد فعالیت اقتصادی می‌شود. در چنین شرایطی، کار کودک معمولاً انتخاب آزادانه نیست، بلکه واکنشی اجباری به فشارهای اقتصادی خانواده است. (سازمان بین‌المللی کار، ۲۰۲۱، ص. ۱۸)

بیکاری یا اشتغال ناپایدار والدین نیز نقش مهمی در گسترش کار کودکان دارد. خانواده‌هایی که والدین در مشاغل روزمزدی، فصلی یا غیررسمی فعالیت می‌کنند، معمولاً درآمد ثابت و بیمه اجتماعی ندارند. در دوره‌های رکود اقتصادی یا افزایش هزینه‌های زندگی، این خانواده‌ها بیش از دیگران به درآمد کودک وابسته می‌شوند. (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱، ص. ۳۴)

تورم و کاهش قدرت خرید نیز می‌تواند به‌طور غیرمستقیم زمینه کار کودک را افزایش دهد. حتی خانواده‌هایی که پیش از این توانایی تأمین نیازهای خود را داشته‌اند، ممکن است بر اثر افزایش اجاره‌بها، هزینه درمان و مخارج آموزشی، به درآمد فرزندان متکی شوند. بنابراین، سیاست‌های مقابله با کار کودکان باید با سیاست‌های کاهش فقر و حمایت معیشتی از خانوارها پیوند داشته باشد. (حسینی، ۱۴۰۲، ص. ۷۶)

۲-۷. عوامل خانوادگی

ساختار و کارکرد خانواده از عوامل مهم در تعیین سرنوشت کودکان است. در خانواده‌های دارای روابط عاطفی ضعیف، خشونت خانگی، اعتیاد والدین یا اختلافات شدید زناشویی، احتمال فرار کودک از خانه و ورود او به

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین‌المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

خیابان افزایش می‌یابد. برخی کودکان نیز به دلیل فوت، طلاق یا زندانی شدن یکی از والدین، مسئولیت تأمین بخشی از هزینه‌های خانواده را بر عهده می‌گیرند. (احمدی، ۱۴۰۰، ص. ۷۰)

اعتیاد والدین یکی از عوامل مهم بدسرپرستی و بهره‌کشی از کودکان است. در خانواده‌هایی که بخش زیادی از درآمد صرف تهیه مواد مخدر می‌شود، نیازهای اساسی کودک نادیده گرفته شده و گاه کودک برای تأمین هزینه اعتیاد والد یا هزینه‌های روزمره خانواده به کار فرستاده می‌شود. این کودکان علاوه بر کار، در معرض خشونت، بی‌توجهی و سوءاستفاده عاطفی قرار دارند. (سازمان بهزیستی کشور، ۱۴۰۱، ص. ۴۹)

در برخی خانواده‌ها، کار کردن کودک به عنوان امری طبیعی و حتی نشانه مسئولیت‌پذیری تلقی می‌شود. این نگرش فرهنگی ممکن است باعث شود والدین آسیب‌های جسمی و روانی کار کودک را کم‌اهمیت بدانند. اصلاح چنین نگرش‌هایی نیازمند برنامه‌های آگاهی‌رسانی، آموزش والدین و مشارکت رهبران محلی، معلمان و مددکاران اجتماعی است. (فریزر، ۱۳۹۹، ص. ۱۵۱)

۳-۷. مهاجرت و بی‌تابیتی

مهاجرت یکی از عواملی است که می‌تواند آسیب‌پذیری کودکان را افزایش دهد. کودکان مهاجر، به‌ویژه کسانی که فاقد مدارک هویتی یا اقامت قانونی هستند، معمولاً دسترسی محدودی به آموزش رسمی، خدمات درمانی و حمایت‌های اجتماعی دارند. همین وضعیت آنان را به سمت مشاغل غیررسمی و کم‌درآمد سوق می‌دهد. (یونیسف، ۲۰۲۲، ص. ۴۱)

کودکان مهاجر معمولاً در محیط‌های کاری نامطمئن فعالیت می‌کنند و به دلیل ترس از بازداشت یا اخراج، کمتر می‌توانند از حقوق خود دفاع کنند. بسیاری از این کودکان از حداقل دستمزد نیز برخوردار نیستند و ممکن است در ساعات طولانی، بدون استراحت و ایمنی کافی کار کنند. (سازمان بین‌المللی کار، ۲۰۲۱، ص. ۲۴)

۴-۷. عوامل آموزشی

ضعف نظام آموزشی و ناتوانی مدرسه در پاسخ‌گویی به نیازهای کودکان محروم، از عوامل مؤثر بر ترک تحصیل و ورود به بازار کار است. کودکانی که در خانواده‌های فقیر زندگی می‌کنند، ممکن است برای تهیه لوازم التحریر، لباس، هزینه رفت‌وآمد یا سایر مخارج مدرسه با مشکل مواجه شوند. (یونیسف، ۲۰۲۴، ص. ۸)

تبعیض آموزشی، مشکلات زبانی کودکان مهاجر، اختلالات یادگیری و تجربه شکست تحصیلی نیز احتمال ترک مدرسه را افزایش می‌دهد. وقتی کودک در مدرسه احساس طردشدگی یا ناتوانی کند، خیابان و محیط کار ممکن است برای او جذاب‌تر یا دست‌کم قابل‌تحمل‌تر به نظر برسد. (موسوی، ۱۴۰۱، ص. ۱۰۲)

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

۸. پیامدهای کار کودکان

۱-۸. پیامدهای جسمانی

کار کودکان در بسیاری از موارد با فعالیت های سنگین، ساعات طولانی و محیط های غیربهداشتی همراه است. حمل بار، تماس با مواد شیمیایی، کار در کارگاه های ساختمانی، فعالیت در میان زباله ها و قرار گرفتن در معرض سرما و گرما می تواند به آسیب های اسکلتی، تنفسی، پوستی و گوارشی منجر شود. (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۱، ص. ۲۸)

کودکان به دلیل رشد ناکامل جسمی و نداشتن تجربه کافی، در برابر حوادث شغلی آسیب پذیرتر هستند. افتادن از ارتفاع، برخورد با وسایل نقلیه، بریدگی، سوختگی و مسمومیت از جمله حوادثی است که در محیط های کاری نامناسب رخ می دهد. این حوادث ممکن است معلولیت دائمی یا مشکلات طولانی مدت برای کودک ایجاد کند. (سازمان بین المللی کار، ۲۰۲۱، ص. ۲۶)

۲-۸. پیامدهای روانی

کودکان کار اغلب با احساس ناامنی، اضطراب و بی اعتمادی مواجه اند. آنان ممکن است در محیط کار بارها مورد توهین، تهدید یا تنبیه قرار گیرند و به تدریج احساس کنند که ارزش آنان تنها به میزان درآمدی است که تولید می کنند. چنین تجربه ای عزت نفس کودک را کاهش می دهد. (سامرز، ۱۴۰۰، ص. ۱۰۳)

قرار گرفتن مداوم در شرایط دشوار، احتمال بروز افسردگی و اختلال اضطراب را افزایش می دهد. برخی کودکان برای تحمل فشارهای روحی به مواد دخانی یا مواد مخدر روی می آورند. همچنین، تجربه خشونت در کودکی می تواند احتمال بازتولید خشونت در روابط آینده آنان را افزایش دهد. (کاپلان، ۱۳۹۹، ص. ۱۴۲)

۳-۸. پیامدهای آموزشی

یکی از اصلی ترین پیامدهای کار کودک، کاهش حضور در مدرسه و افت تحصیلی است. کودکی که ساعات زیادی کار می کند، هنگام حضور در کلاس خسته است و فرصت کافی برای انجام تکالیف و مطالعه ندارد. غیبت های مکرر نیز موجب عقب ماندگی تحصیلی و در نهایت ترک مدرسه می شود. (یونیسف، ۲۰۲۴، ص. ۸)

ترک تحصیل، فرصت های آینده کودک را محدود می کند. کودک فاقد تحصیلات کافی، در بزرگسالی معمولاً به مشاغل کم درآمد و غیررسمی دسترسی پیدا می کند و احتمال تداوم فقر در زندگی او افزایش می یابد. از این نظر، کار کودک هم نتیجه فقر است و هم یکی از عوامل بازتولید آن. (سازمان بین المللی کار و یونیسف، ۲۰۲۱، ص. ۳۱)

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

۴-۸. پیامدهای اجتماعی

کودکان کار بیش از سایر کودکان در معرض بزه دیدگی، سوءاستفاده، قاچاق، خشونت و عضویت در گروه های آسیب زا قرار دارند. حضور طولانی مدت در خیابان، آنان را با افراد و موقعیت هایی مواجه می کند که ممکن است مسیر زندگی شان را تغییر دهد. (صندوق کودکان سازمان ملل متحد، ۲۰۲۳، ص. ۲۸)

کار کودک همچنین موجب کاهش مشارکت اجتماعی و احساس تعلق کودک می شود. کودکانی که بیشتر وقت خود را در محیط کار سپری می کنند، فرصت محدودی برای بازی، ارتباط با همسالان و تجربه فعالیت های فرهنگی دارند. این محرومیت می تواند مهارت های ارتباطی و اجتماعی آنان را تضعیف کند. (ستوده، ۱۳۹۸، ص. ۱۱۵)

۹. کار کودکان از منظر آسیب شناسی اجتماعی

از دیدگاه کارکردگرایی، هر جامعه برای حفظ تعادل خود به نهادهایی مانند خانواده، آموزش، اقتصاد و قانون نیاز دارد. هنگامی که این نهادها نتوانند وظایف خود را به درستی انجام دهند، پدیده هایی مانند کار کودک گسترش می یابند. از این منظر، کار کودک نشانه اختلال در کارکرد خانواده و نهادهای حمایتی جامعه است. (ریتزر، ۱۴۰۰، ص. ۸۷)

بر اساس نظریه تضاد، کار کودک با نابرابری طبقاتی و توزیع ناعادلانه منابع ارتباط دارد. کودکان خانواده های فقیر، در حالی وارد کارهای سخت و کم درآمد می شوند که گروه های برخوردار از امکانات آموزشی و رفاهی بیشتری استفاده می کنند. بنابراین، کار کودک را باید در چارچوب روابط نابرابر قدرت و ثروت تحلیل کرد. (مارکس، ۱۳۹۸، ص. ۱۲۳)

نظریه برچسب زنی نیز نشان می دهد که نام گذاری و برخورد اجتماعی با کودکان کار می تواند آسیب آنان را تشدید کند. اگر کودک کار به عنوان «مجرم»، «مزاحم» یا «کودک خطرناک» شناخته شود، جامعه به جای حمایت، او را طرد خواهد کرد. این طرد اجتماعی ممکن است کودک را بیشتر به سمت گروه های منحرف و رفتارهای پرخطر سوق دهد. (بکر، ۱۳۹۹، ص. ۹۶)

۱۰. نقش مددکاری اجتماعی در حمایت از کودکان کار

۱-۱۰. مددکاری فردی

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

نخستین وظیفه مددکار اجتماعی، ایجاد رابطه حرفه‌ای و اعتمادآميز با کودک است. بسیاری از کودکان کار به بزرگسالان اعتماد ندارند؛ زیرا در گذشته با خشونت، فریب یا بی‌توجهی مواجه شده‌اند. مددکار باید با زبان قابل فهم، بدون قضاوت و با رعایت محرمانگی با کودک گفت‌وگو کند. (زاسترو، ۱۳۹۹، ص. ۲۱۷)

پس از ایجاد ارتباط، مددکار باید ارزیابی جامعی از وضعیت کودک انجام دهد. این ارزیابی شامل سن، وضعیت خانوادگی، نوع کار، ساعات فعالیت، وضعیت تحصیلی، سلامت جسمی، سلامت روانی و میزان خطرپذیری کودک است. براساس نتایج ارزیابی، برنامه مداخله فردی تنظیم می‌شود. (کانداپا، ۱۴۰۱، ص. ۷۲)

ارجاع کودک به مراکز درمانی، ثبت‌نام در مدرسه، تهیه مدارک هویتی، دسترسی به خدمات تغذیه‌ای و ارائه مشاوره روان‌شناختی از جمله اقدامات مددکاری فردی است. مددکار باید پس از ارجاع، نتیجه خدمات را پیگیری کند و مطمئن شود که کودک واقعاً حمایت دریافت کرده است. (انجمن مددکاری اجتماعی ایران، ۱۴۰۲، ص. ۹۲)

۲-۱۰. مددکاری خانواده

مددکار اجتماعی باید خانواده را بخشی از راه‌حل مسئله بداند. حمایت از کودک بدون توجه به شرایط خانواده، معمولاً موقتی خواهد بود. بنابراین، مددکار باید مشکلات اقتصادی، روابط خانوادگی، وضعیت اشتغال والدین، اعتیاد، خشونت و نیازهای درمانی خانواده را بررسی کند. (اونیل، ۱۴۰۰، ص. ۱۳۹)

توانمندسازی اقتصادی خانواده یکی از مهم‌ترین مداخلات مددکاری است. معرفی والدین به مراکز کارایی، آموزش مهارت‌های شغلی، استفاده از تسهیلات اشتغال و اتصال خانواده به نهادهای حمایتی می‌تواند وابستگی خانواده به درآمد کودک را کاهش دهد. (سازمان بهزیستی کشور، ۱۴۰۱، ص. ۶۳)

در خانواده‌های درگیر اعتیاد یا خشونت، مداخله باید هم‌زمان با حمایت از کودک انجام شود. مددکار اجتماعی می‌تواند والدین را به مراکز ترک اعتیاد، مشاوره خانواده و خدمات حقوقی ارجاع دهد و در صورت وجود خطر جدی، از سازوکارهای قانونی برای حفاظت از کودک استفاده کند. (قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، ۱۳۹۹، ص. ۱۸)

۳-۱۰. مددکاری گروهی

مددکاری گروهی فرصتی فراهم می‌کند تا کودکان کار تجربه‌های خود را با یکدیگر در میان بگذارند و احساس تنهایی کمتری داشته باشند. گروه‌های آموزشی، مهارت‌های زندگی، کنترل خشم، ارتباط مؤثر و حل مسئله می‌توانند به افزایش توانمندی روانی و اجتماعی کودکان کمک کنند. (کانداپا، ۱۴۰۱، ص. ۱۰۵)

ICPSE
2026

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

فعالیت های هنری، ورزشی و فرهنگی نیز در مداخلات گروهی اهمیت دارند. این فعالیت ها علاوه بر کاهش فشار روانی، به کودکان کمک می کنند استعداد های خود را شناسایی کرده و تصویری مثبت تر از آینده خود داشته باشند. (مددکار، ۱۴۰۰، ص. ۱۳۲)

۴-۱۰. مددکاری جامعه ای

در مددکاری جامعه ای، هدف تنها حمایت از چند کودک نیست، بلکه تغییر شرایط اجتماعی و کاهش عوامل تولیدکننده آسیب است. مددکار اجتماعی می تواند با شناسایی محله های پرخطر، تشکیل شوراهای محلی حمایت از کودک و آموزش خانواده ها، ظرفیت جامعه را برای پیشگیری از کار کودک افزایش دهد. (پینکوس و میناهان، ۱۳۹۸، ص. ۱۷۸)

همکاری با مدارس، مراکز بهداشت، شهرداری، نیروی انتظامی، بهزیستی و سازمان های مردم نهاد، بخش مهمی از مددکاری جامعه ای است. نبود هماهنگی میان سازمان ها موجب می شود خدمات پراکنده، کوتاه مدت و کم اثر باشند. (انجمن مددکاری اجتماعی ایران، ۱۴۰۲، ص. ۸۵)

۱-۱۱. شناسایی و ارزیابی اولیه

نخستین گام در حمایت از کودکان کار، شناسایی دقیق آنان و ارزیابی شرایط زندگی شان است. شناسایی باید از طریق تیم های تخصصی متشکل از مددکار اجتماعی، روان شناس، پزشک و مربی آموزشی انجام شود. هدف این فرایند، شناخت علت ورود کودک به کار، میزان خطرپذیری، وضعیت خانوادگی و نیازهای فوری اوست. (زاسترو، ۱۳۹۹، ص. ۲۲۱)

ارزیابی اولیه باید با احترام به کرامت کودک و بدون ایجاد ترس انجام شود. استفاده از روش های بازجویی، تهدید یا برخورد تحقیرآمیز می تواند اعتماد کودک را از بین ببرد. مددکار باید تلاش کند کودک در فرایند ارزیابی احساس امنیت کرده و تا حد امکان در تصمیم گیری درباره برنامه حمایتی مشارکت داشته باشد. (کنوانسیون حقوق کودک، ۱۳۷۲، ص. ۱۴)

۲-۱۱. مدیریت مورد

مدیریت مورد یکی از مهم ترین روش های مداخله در حوزه کودکان کار است. در این روش، یک مددکار مسئول هماهنگی مجموعه خدمات مورد نیاز کودک می شود و از مرحله شناسایی تا پیگیری و ارزیابی نهایی، روند حمایت را دنبال می کند. این خدمات می تواند شامل آموزش، درمان، مشاوره، حمایت اقتصادی و خدمات حقوقی باشد. (انجمن مددکاری اجتماعی ایران، ۱۴۰۲، ص. ۹۵)

ICPSE
2026

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

مزیت مدیریت مورد آن است که کودک در میان سازمان های مختلف سرگردان نمی شود. مددکار اجتماعی با تهیه پرونده حمایتی و تعیین اهداف مشخص، روند خدمات را هماهنگ می کند و از دوباره کاری یا قطع حمایت جلوگیری می نماید. استمرار ارتباط مددکار با کودک و خانواده، احتمال موفقیت مداخله را افزایش می دهد. (کاندایا، ۱۴۰۱، ص. ۷۹)

۱۱-۳. بازگشت به تحصیل

بازگرداندن کودکان کار به مدرسه باید یکی از اهداف اصلی برنامه های حمایتی باشد. برای تحقق این هدف، لازم است موانعی مانند هزینه های تحصیل، نداشتن مدارک هویتی، ضعف درسی، مشکلات زبانی و ترس از شکست تحصیلی برطرف شود. کلاس های جبرانی و آموزش های انعطاف پذیر می توانند به بازگشت تدریجی کودک به نظام آموزشی کمک کنند. (یونیسف، ۲۰۲۴، ص. ۹)

مدرسه نیز باید محیطی پذیرنده و غیرتبعیض آمیز ایجاد کند. تحقیر کودک به دلیل فقر، لباس نامناسب یا عقب ماندگی درسی، ممکن است او را دوباره به خیابان بازگرداند. آموزش معلمان درباره شرایط کودکان کار و ایجاد برنامه های حمایت تحصیلی، از اقدامات ضروری در این زمینه است. (موسوی، ۱۴۰۱، ص. ۱۱۲)

۱۱-۴. حمایت اقتصادی از خانواده

حمایت اقتصادی از خانواده باید به گونه ای باشد که وابستگی آن به درآمد کودک کاهش یابد. کمک های نقدی هدفمند، تأمین سبد غذایی، پرداخت هزینه های درمان و تحصیل و ارائه تسهیلات اشتغال به والدین از جمله اقدامات مؤثر است. این حمایت ها باید موقت و پراکنده نباشند، بلکه بر اساس ارزیابی دقیق و برنامه توانمندسازی خانواده انجام شوند. (سازمان بین المللی کار و یونیسف، ۲۰۲۱، ص. ۳۱)

مددکار اجتماعی باید از وابستگی دائمی خانواده به کمک های خیریه جلوگیری کند و آنان را به سمت استقلال اقتصادی هدایت نماید. آموزش مهارت های شغلی، مشاوره اقتصادی، تشکیل تعاونی های خانوادگی و معرفی والدین به مراکز کاربایی، می تواند در این مسیر مؤثر باشد. (اونیل، ۱۴۰۰، ص. ۱۴۷)

۱۱-۵. خدمات روان شناختی

کودکان کار به خدمات روان شناختی مستمر نیاز دارند. بسیاری از آنان تجربه خشونت، طرد، فقر شدید یا جدایی از والدین را پشت سر گذاشته اند. مشاوره فردی، بازی درمانی، درمان شناختی - رفتاری و گروه های حمایت روانی می تواند به کاهش اضطراب و افزایش اعتماد به نفس آنان کمک کند. (سامرز، ۱۴۰۰، ص. ۱۱۸)

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 Septembe 2026 - TBILISI GEORGIA

خدمات روانی باید با شرایط فرهنگی و سنی کودک هماهنگ باشد. استفاده از زبان ساده، روش های بازی محور و فعالیت های هنری، ارتباط کودک با درمانگر را آسان تر می کند. همچنین، در مواردی که کودک در معرض خشونت یا سوءاستفاده قرار دارد، مداخله فوری و تخصصی ضرورت دارد. (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۱، ص. ۳۷)

۱۱-۶. آموزش مهارت های زندگی

آموزش مهارت های زندگی به کودکان کمک می کند تا در موقعیت های دشوار، تصمیم های ایمن تری بگیرند. مهارت هایی مانند نه گفتن، حل مسئله، کنترل خشم، برقراری ارتباط، تشخیص موقعیت خطرناک و درخواست کمک باید در برنامه های حمایتی گنجانده شود. (سازمان جهانی بهداشت، ۱۴۰۰، ص. ۶۴)

آموزش مهارت های زندگی نباید جایگزین حمایت اقتصادی و اجتماعی شود، بلکه باید در کنار آن قرار گیرد. نمی توان از کودک انتظار داشت در برابر استثمار مقاومت کند، در حالی که خانواده او در فقر شدید قرار دارد و هیچ حمایت نهادی در دسترس نیست. (فریزر، ۱۳۹۹، ص. ۱۶۲)

۱۲. نقش سازمان های مردم نهاد

سازمان های مردم نهاد به دلیل ارتباط نزدیک با محله ها و گروه های محروم، نقش مهمی در شناسایی و حمایت از کودکان کار دارند. این سازمان ها می توانند خدماتی مانند آموزش، تغذیه، پوشاک، بهداشت، مشاوره و حمایت تحصیلی ارائه دهند و موارد پرخطر را به نهادهای مسئول ارجاع دهند. (انجمن مددکاری اجتماعی ایران، ۱۴۰۲، ص. ۱۰۲)

با این حال، فعالیت سازمان های مردم نهاد باید در چارچوب استانداردهای حرفه ای و نظارت قانونی انجام شود. ارائه کمک های پراکنده، توزیع پول در خیابان یا تصویربرداری تبلیغاتی از کودکان، ممکن است به تداوم حضور آنان در خیابان کمک کند و کرامت انسانی آنان را خدشه دار سازد. (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱، ص. ۶۱)

همکاری میان دولت و سازمان های مردم نهاد باید بر اساس تقسیم وظایف روشن باشد. دولت مسئول سیاست گذاری، تأمین بودجه، نظارت و تضمین حقوق قانونی کودکان است و سازمان های مردم نهاد می توانند در اجرای برنامه های محلی، شناسایی موارد و ارائه خدمات تخصصی مشارکت کنند. (سازمان ملل متحد، ۱۴۰۲، ص. ۵۶)

۱۳. نقش نهادهای دولتی

ICPSE
2026

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

18 Septembe 2026 - TBILISI GEORGIA

وزارت آموزش و پرورش باید برای ثبت نام و ادامه تحصیل کودکان محروم، مهاجر و فاقد مدارک، سازوکارهای انعطاف پذیر ایجاد کند. مدارس شبانه، کلاس های جبرانی، آموزش غیر حضوری و برنامه های سوادآموزی می توانند برای کودکانی که امکان حضور منظم در مدرسه ندارند، مفید باشند. (یونیسف، ۲۰۲۲، ص. ۵۲)

سازمان بهزیستی نیز باید خدمات تخصصی مددکاری، روان شناختی و حمایتی خود را توسعه دهد. مراکز روزانه، مراکز اقامتی موقت، تیم های سیار و واحدهای مددکاری خیابانی می توانند در شناسایی و حمایت از کودکان در معرض خطر نقش داشته باشند. (سازمان بهزیستی کشور، ۱۴۰۱، ص. ۷۴)

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی باید بر کارگاه ها و محیط های کاری نظارت جدی تری داشته باشد. شناسایی کارفرمایانی که از کودکان بهره کشی می کنند، اجرای قوانین مربوط به منع کار کودک و حمایت از خانواده های کم درآمد، از اقدامات مهم در این حوزه است. (قانون کار جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۹، ماده ۷۹)

شهرداری ها نیز باید در سامان دهی فضاهای شهری و کاهش حضور کودکان در محیط های پرخطر مشارکت کنند. ایجاد مراکز خدمات اجتماعی در مناطق محروم، حمایت از برنامه های آموزشی محله محور و همکاری با سازمان های مردم نهاد از جمله اقداماتی است که می تواند نقش شهرداری را از برخورد صرفاً انتظامی به حمایت اجتماعی تغییر دهد. (شهرداری تهران، ۱۴۰۱، ص. ۴۳)

۱۴. پیشنهاد های اجرایی و سیاستی

۱. ایجاد سامانه ملی شناسایی و پیگیری کودکان کار؛
۲. تشکیل پرونده اجتماعی برای هر کودک و تعیین مددکار مسئول؛
۳. ارائه کمک هزینه مشروط به خانواده در برابر بازگشت کودک به مدرسه؛
۴. توسعه مراکز روزانه آموزش و حمایت در مناطق محروم؛
۵. ارائه خدمات درمانی و روان شناختی رایگان؛
۶. ایجاد برنامه های اشتغال و مهارت آموزی برای والدین؛
۷. تشدید نظارت بر کارگاه های غیررسمی؛
۸. آموزش معلمان درباره نیازهای کودکان در معرض آسیب؛
۹. تقویت همکاری میان بهزیستی، آموزش و پرورش، شهرداری و سازمان های مردم نهاد؛

ICPSE
2026

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

18 Septembre 2026 - TBILISI GEORGIA

۱۰. پرهیز از برخوردهای تحقیرآمیز و جرم‌انگارانه با کودکان کار.

سیاست‌گذاری در حوزه کار کودک باید مبتنی بر داده‌های دقیق و پژوهش‌های میدانی باشد. نبود آمار منسجم سبب می‌شود برنامه‌ها برآورد درستی از تعداد کودکان، نوع فعالیت، سن، جنسیت و وضعیت خانوادگی آنان نداشته باشند. بنابراین، ایجاد نظام آماری مشترک میان نهادهای مسئول، پیش‌شرط برنامه‌ریزی مؤثر است.

همچنین، برنامه‌های حمایتی باید به تفاوت‌های میان کودکان توجه کنند. نیازهای کودک شش‌ساله‌ای که در خیابان کار می‌کند با نیازهای نوجوان مهاجری که در کارگاه فعالیت دارد یکسان نیست. جنسیت، وضعیت سلامت، نوع کار، سابقه خشونت و شرایط خانوادگی باید در طراحی مداخله مورد توجه قرار گیرد.

۱۵. نتیجه‌گیری

کار کودکان یکی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی است که ریشه در فقر، نابرابری، ضعف حمایت خانوادگی، مهاجرت، ترک تحصیل و ناکارآمدی برخی نهادهای اجتماعی دارد. این پدیده، علاوه بر آسیب‌زدن به سلامت جسمی و روانی کودک، فرصت‌های آموزشی و آینده شغلی او را نیز محدود می‌کند. از این رو، کار کودک باید مسئله‌ای اجتماعی، حقوقی و انسانی تلقی شود.

مددکاری اجتماعی در این زمینه نقشی اساسی دارد. مددکار اجتماعی می‌تواند با شناسایی کودک، ارزیابی وضعیت، ایجاد رابطه حرفه‌ای، مدیریت مورد، حمایت از خانواده، ارجاع به خدمات تخصصی و پیگیری مستمر، از بازگشت کودک به محیط‌های پرخطر جلوگیری کند. باین‌حال، موفقیت این مداخلات به همکاری میان نهادهای مختلف و وجود سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی پایدار وابسته است.

مقابله با کار کودکان نباید به جمع‌آوری کودکان از خیابان یا برخورد انتظامی محدود شود. اگر کودک پس از جمع‌آوری، بدون حمایت اقتصادی از خانواده، آموزش، درمان و خدمات روانی رها شود، احتمال بازگشت او به خیابان بسیار زیاد خواهد بود. راهکار پایدار، توانمندسازی کودک و خانواده و اصلاح شرایط اجتماعی تولیدکننده آسیب است.

در نهایت، جامعه باید کودک کار را نه به‌عنوان مزاحم شهری یا مجرم، بلکه به‌عنوان کودکی محروم از حق و نیازمند حمایت ببیند. احترام به کرامت کودک، مشارکت دادن او در تصمیم‌های مربوط به زندگی‌اش و فراهم کردن فرصت برابر برای آموزش و رشد، مهم‌ترین اصول اخلاقی و حرفه‌ای در این حوزه هستند.

ICPSE
2026

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

نوزدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین‌المللی علوم و مطالعات گرجستان

18 September 2026 - TBILISI GEORGIA

منابع

- احمدی، کامیل. (۱۴۰۰). ردپای/استثمار در جهان کودکی. تهران: آوای بوف.
- انجمن بین‌المللی مددکاری اجتماعی. (۱۴۰۲). اصول و استانداردهای حرفه‌ای مددکاری اجتماعی. ترجمه گروه پژوهش مددکاری اجتماعی. تهران: سمت.
- انجمن مددکاری اجتماعی ایران. (۱۴۰۲). راهنمای مداخلات مددکاری اجتماعی در حوزه کودکان در معرض آسیب. تهران: انجمن مددکاری اجتماعی ایران.
- بکر، هاوارد. (۱۳۹۹). بیگانگان و نظریه برچسب‌زنی. ترجمه علی‌محمد حاضری. تهران: جامعه‌شناسان.
- بیسواس، راجیو. (۱۴۰۱). فقر، نابرابری و آسیب‌های اجتماعی کودکان. ترجمه مهدی رضایی. تهران: دانژه.
- برونفن‌برنر، اوری. (۱۳۹۷). بوم‌شناسی رشد/انسان. ترجمه منوچهر تبریزی. تهران: رشد.
- پینکوس، آلن، و میناهان، آن. (۱۳۹۸). مددکاری اجتماعی در سطح جامعه. ترجمه مصطفی اقلیما. تهران: آوای نور.
- حسینی، سیدعلی. (۱۴۰۲). «فقر خانوار و گرایش کودکان به فعالیت اقتصادی». فصلنامه رفاه اجتماعی، سال بیست‌وسوم، شماره ۹۰، صص. ۸۴-۶۵.
- ریتزر، جورج. (۱۴۰۰). نظریه جامعه‌شناختی در عصر معاصر. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: علمی.
- زاسترو، چارلز. (۱۳۹۹). مددکاری اجتماعی: رویکردی جامع. ترجمه محمدرضا ربیعی. تهران: سمت.
- سامرز، نانسی. (۱۴۰۰). مددکاری اجتماعی با کودکان آسیب‌دیده. ترجمه زهرا کریمی. تهران: دانژه.
- سازمان بین‌المللی کار. (۲۰۲۱). برآوردهای جهانی کار کودک در سال ۲۰۲۰: روندها و مسیر پیش‌رو. ژنو: دفتر بین‌المللی کار.
- سازمان بین‌المللی کار و صندوق کودکان سازمان ملل متحد. (۲۰۲۱). کار کودک: برآوردهای جهانی و راهکارهای سیاستی. ژنو و نیویورک.
- سازمان بین‌المللی کار و صندوق کودکان سازمان ملل متحد. (۲۰۲۵). برآوردهای جهانی کار کودک در سال ۲۰۲۴. ژنو و نیویورک.

ICPSE
2026

نوزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی

گرجستان - ۲۷ شهریور ۱۴۰۵ - آکادمی بین المللی علوم و مطالعات گرجستان

<http://icpse.ir>
info@icpse.ir

18 Septembe 2026 - TBILISI GEORGIA

سازمان بهداشت جهانی. (۲۰۲۱). سلامت و رفاه کودکان کار. ژنو: سازمان جهانی بهداشت.

سازمان بهزیستی کشور. (۱۴۰۱). گزارش خدمات اجتماعی به کودکان در معرض آسیب. تهران: دفتر امور آسیب دیدگان اجتماعی.

ستوده، هدایت الله. (۱۳۹۸). آسیب شناسی اجتماعی. تهران: آوای نور.

صندوق کودکان سازمان ملل متحد. (۲۰۲۲). کودکان مهاجر و دسترسی به حمایت اجتماعی. نیویورک: یونیسف.

صندوق کودکان سازمان ملل متحد. (۲۰۲۳). کنوانسیون حقوق کودک و اصول حمایت از کودکان. نیویورک: یونیسف.

صندوق کودکان سازمان ملل متحد. (۲۰۲۴). آمار جهانی کار کودک. نیویورک: یونیسف.